ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№8
2025

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 276 sahifa, 1-avgust, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirli

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Doniyorov S. M. –"Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA CONTENTS СОДЕРЖАНИЕ

MUNDARIJA

Zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkiloti direktori modeli:
tizimli boshqaruv yondashuvi asosida shakllanishi 14
Abdullayeva Nafisa Shavkatovna, Maraimova Muxtabar Pulatovna

O'smirlardagi nevroz holatining psixologik xususiyatlari 20
Abduraximov Doniyor Abdusaid o'g'li

Ta'lim siyosati va o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishi:
xalqaro tajriba va o'zbekistonda amaliyot taqqoslamasi 25
Ahadova Mushtariybonu Akmal qizi

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini
rivojlantirishning hozirgi holati va o'ziga xosligi 30
Beknazarova Muxlisa O'tkir qizi

Ta'lim sifatini oshirishda "Barkamol avlod" bolalar maktablarining zarurati va ahamiyati 33
Eshmuminova Oybarchin Botirovna

Bolalarda nutq kamchiliklari: etiologiya, rivojlanish dinamikasi va erta aralashuv 39
Isayeva Mushtariy Alisher qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kitobxonlikka o'rgatish usullari 44
Maydonova Saboxat Sadulloyevna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobxonlik vositasida badiiy adabiyot namunalariga qiziqishni
shakllantirishning o'ziga xos jihatlari 48
Mingbayeva Barno Ubaydullayevna

Pedagogical Characteristics in Enhancing Speaking Skills of Esp Learners
in English Language Classes Through Digital Technologies 52
Pardayeva Zulaykho Yusubjonovna

Nutq buzishlarida uchraydigan idrok jarayonining o'ziga xos xususiyatlari 55
Ruziyeva Guzal Shuxrat qizi

"Biologik savodxonlik" tushunchasi zamonaviy ta'lim paradigmasi kontekstida 59
Umaraliyeva Mamura Tashxodjayevna

O'qituvchi faoliyatida kasbiy madaniyatning o'rni 65
Umarova Feruzabonu Bobir qizi

Gamifikatsiyalangan jismoniy tarbiya mashg'ulotlarining 11–12 yoshli o'quvchilarda
emotsional barqarorlikka amaliy ta'siri 68
Tojiyev Baxriddin Baxtiyorovich

O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari 72
Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li

Media va axborot savodxonligi 21-asr pedagoglarning asosiy kompetensiyasi sifatida 76
Boypolvonov Barot Djonqobulovich

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining leksik kompetensiyasini takomillashtirishning
lingvistik va lingvometodik talqini 81
Ismoilova Zarnigor Raximjon qizi

O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari 86
Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li

Pedagogik faoliyatda stress namoyon bo'lishiga ijtimoiy omillarning ta'siri 90
Jumanova Ug'iloy Sodiqjonovna

Oliy ta'lim muassasalarida nomutaxassislik yo'nalishlarida ingliz tilini o'qitishni takomillashtirish 96
Koshayeva Sansabila Kamiljanovna

Ijtimoiy-ekologik madaniyatni rivojlantirishda xalqaro tajribalar va ta'lim jarayonining o'rni 100
Mamajonova Fotimaxon O'ktamovna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ kompetentligini rivojlantirishning ahamiyati 105
Murodova Madina Karim qizi

Elektrotexnika va elektronika fanini o'qitishning zamonaviy metodlari 108
Ortiqov Mironshoh Sodiqovich

Bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini takomillashtirishda Blended learning texnologiyasini O‘zbekiston oliy ta’lim tizimiga tatbiq etish 110
Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna

O‘zbekistonda ta’lim sohasi bo‘yicha strategik dasturlarni ishlab chiqish istiqbollari 115
Quronboyeva Mavluda Bahodirovna

Xalqaro baholash dasturlari va neyropedagogika 120
Sidiqova Yulduz Sobirovna

6-sinf o‘quvchilarida matn bilan ishlash ko‘nikmasini shakllantirish metodikasi 123
Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi

Talabalarda pedagogik qobiliyatlarni shakllantirishda pedagogik texnologiyalarning ahamiyati 128
Yusupov Ulug‘bek Kadirovich

Adabiy ta’lim jarayonida o‘quvchi ma’naviy kamolotini ta’minlashda motivatsiya uyg‘otish texnologiyalarini takomillashtirish 132
F. Zaynabuddinov

Развитие поликультурной компетентности студентов в образовательной среде вуза 135
Киреева Эльвина Фларитовна

Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda pedagogik xususiyatlar 140
Sanayev Gayrat Shermuxamedovich

Maktabgacha yoshdagi bolalar muloqot madaniyatini tarbiyalashning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish 144
Boybo‘riyeva Saodat O‘ralovna

Kattalar ta’limi texnologiyasi: muammolar, yondashuvlar va rivojlanish yo’nalishlari 148
Davletova A.

Yangi O‘zbekistonda inklyuziv ta’limni rivojlantirishning huquqiy asoslari 152
G‘aniyeva Gulrux Tavakkaljon qizi

Innovatsion ta’lim texnologiyalari asosida bo‘lajak o‘qituvchilarni ma’naviy-axloqiy sifatlarini rivojlantirish . 156
Madmarova Gulchexra Qodirovna

O‘lkashunoslik materiallarining oliy ta’lim jarayonida tarbiyaviy salohiyatini ochib berish 160
Mamajonov Mo‘minjon

Muhandislik grafikasi darslarida o‘quv faoliyatining shaxsga yo‘naltirilgan innovatsion modeli 165
Mamasidikova Gulnora Muhammad qizi

Sun’iy intellektga asoslangan ta’limiy resurslarning pedagogik imkoniyatlari 169
Muhiddinov Muhriddin Nuriddin o‘g‘li

Ijod maktablari o‘quvchilarining badiiy-ijodiy kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol metodlarning ahamiyati 173
Nurmatova Shohistaxon Muhammadjonovna

Voleybolchi qizlarni tayyorlashning differensial vositalaridan foydalanish zarurligini, ularning o‘yin ampluasini hisobga olgan holda aniqlash usullari 178
Odilova Feruzaxon Valijon qizi

PIRLS baholash tizimini qo‘llash vositasida mustaqil o‘qishga o‘rgatishda IMEN texnologiyalaridan foydalanish 184
Olimjonova O‘g‘ilxon Abdurasul qizi

Yoshlar o‘rtasida internet qaramligi va ijtimoiy izolyatsiya zamonaviy Maugli sindromining klinik ko‘rinishlari 188
Polvanov Rasulbek Baxtiyarovich

Boshlang‘ich maktabda o‘zbek tili darslarida differensial ta’limdan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari 192
Rasulova Nozigul Abdivahid qizi

Ona tili va o‘qish savodxonligi darslarida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining nutqini takomillashtirish 196
Sharofova Nilufar Ilhom qizi

Xalqaro baholash dasturlari asosida ta’lim samaradorligini oshirishning pedagogik shart-sharoitlari (PIRLS misolida) 200
Tuxtasinova Munira Ibragimovna

Fransuz tili darslarida tabiatshunoslik atamalarini boshlang‘ich sinflarda shakllantirish va o‘rgatishning o‘ziga xos xususiyatlari 204
Umarova Madinabonu Bahodir qizi

O'smir psixologik salomatligini barqarorlashtirishda art-terapiyadan foydalanishning imkoniyatlari 208
Yusupxodjayeva Umida Baxodir qizi

Nofillologlarni (filolog bo'lmaganlarni) kasbiy aloqa madaniyatiga o'rgatish maqsadida zamonaviy ingliz tilining lingvometodik tahlili 214
Zarina Itolmasova

Forsayt va qaror qabul qilishni bog'lovchi kognitiv komponentlar............219
Hasanova Sumanbar Hamroqulovna

Разработка и внедрение виртуальных лабораторных работ по биохимии для студентов фармацевтических факультетов............222
Мамадалиева Зарина

Abduqodir Shakuriyning ta'lim va tarbiya haqidagi umumiy qarash va g'oyalari: chuqur tahlil 226
Ashurova Dilrabo Isroil qizi

Bo'lajak pedagoglarda ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish tizimi ..230
Jakbarova Zarifaxon Solijon qizi

Badiiy-estetik qobiliyat tuzilmasi va uning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar............233
G. S. Kaxarova

Umumta'lim maktablarida informatika o'qitish asosida ta'limni raqamlashtirishning metodologik asoslari...236
Mamajanov Rakhmatilla Yakubjanovich

Shaxsda ma'naviy intellektni rivojlanishiga qadriyatlar yo'nalganligining ta'siri............240
Mirxoliqova Charos Xabibullayevna

O'qituvchilarning sun'iy intellekt bo'yicha kompetentligini rivojlantirishda metodik yondashuv 244
Najmetdinova Nargiza Sayfetdinovna

Ismlarning ma'noliligi va ularni o'qitishda lingvopedagogik yondashuvlar............252
Sanakulov Zayniddin Ibodullayevich

Fitnes-aerobika mashqlaridan foydalangan holda sog'lomlashtirish mashg'ulotlari uslubiyati............258
Shaxriddinova Laylo Nurxonovna

Raqamli ta'lim texnologiyalarining didaktik va "learning analytics"ning nazariy asoslari 262
Sulaymanov Zulqaynar Rajabali o'g'li

Esse yozishni o'rgatishda zamonaviy metodlar............268
Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi

Iqtisodiy matnlar tarjimasini o'rgatishda raqamli simulyatsiya va virtual reallik (VR) texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari............272
Xujanazarova Nozima Omonjonovna

BO'LAJAK PEDAGOGLARDA IJTIMOIY-MADANIY KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH TIZIMI

Jakbarova Zarifaxon Solijon qizi
Farg'ona davlat universiteti, tayanch doktoranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo'lajak pedagoglarda ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish tizimi tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida oliy ta'lim muassasalarida talabalarida ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishda milliy va xalqaro tarixiy tajribalar bilan XXI asr ta'limining asosiy tamoyillari, yondashuvlari, ijtimoiy-madaniy bilim, ko'nikma va malakalarni uyg'unlashtirishning ahamiyati o'rganilgan. Bo'lajak pedagoglarda ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishga doir shakl, metod, vositalar nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilingan. Bo'lajak pedagoglar faoliyatida qadriyatlarni zamonaviy metodlar bilan uyg'unlashtirish orqali ta'lim samaradorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Madaniyat, ma'naviyat, uzluksiz tarbiya, ijtimoiy-madaniy kompetentlik, ijodiy faollik, madaniyatlararo muloqot, tolerantlik, o'z-o'zini anglash.

Abstract: This article analyzes the system for developing socio-cultural competence among prospective teachers. The study examines the importance of integrating national and international historical experiences with the core principles and approaches of 21st-century education in organizing the educational process at higher education institutions. It emphasizes the significance of combining socio-cultural knowledge, skills, and abilities to enhance teacher preparation. Various forms, methods, and tools for fostering socio-cultural competence in prospective teachers are theoretically and practically analyzed. Recommendations are provided for increasing the effectiveness of education by harmonizing values with modern teaching methods in the professional activities of future educators.

Key words: culture, spirituality, continuous education, socio-cultural competence, creative activity, intercultural communication, tolerance, self-awareness.

Аннотация: В данной статье анализируется система развития социокультурной компетентности у будущих педагогов. В ходе исследования изучалось значение сочетания основных принципов, подходов, социокультурных знаний, умений и навыков образования XXI века с национальным и международным историческим опытом в организации учебно-воспитательного процесса у студентов высших учебных заведений. Теоретически и практически проанализированы формы, методы, средства развития социокультурной компетентности у будущих педагогов. Разработаны рекомендации по повышению эффективности обучения за счет сочетания ценностей с современными методами в деятельности будущих педагогов.

Ключевые слова: Культура, духовность, непрерывное воспитание, социокультурная компетентность, творческая активность, межкультурное общение, толерантность, самосознание.

KIRISH

Bugungi uzluksiz ma'naviy tarbiya jarayonida talabalarning ijtimoiy madaniyatini oshirish va ijtimoiy-madaniy kompetentligini shakllantirish masalasini o'rganish alohida ilmiy muammoga aylanib bormoqda. Oliy ta'lim tizimi bu borada muhim bosqich bo'lib, ayniqsa, pedagogika fakultetlarida bo'lajak o'qituvchilarining ijtimoiy madaniyatini oshirish, kasbiy mahorati, axloqi, odobi va milliy urf-odat, qadriyatlarga hurmat fazilatlarini shakllantirish va rivojlantirish ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Shuning uchun ham talabalarning ijtimoiy-madaniy kompetentligini rivojlantirishga alohida e'tibor berish kerak. Buning uchun avvalambor ilmiy tadqiqotimiz doirasida bo'lajak pedagoglarda ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish tizimi, dars va darsdan tashqari ta'lim-tarbiya jarayoni, tadqiqot ishimiz doirasida muammoni o'rgangan olimlarning ilmiy tadqiqotlarini tahliliga alohida to'xtalib o'tamiz.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bo'lajak pedagoglarda ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish muammosini o'rganilishiga aloqador tadqiqot ishlarini ikki qismga ajratgan holda tahlil etish maqsadga muvofiq. Bo'lajak pedagoglarda ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishga qaratilgan tadqiqot ishlari ham birmuncha keng va tizimli izlanishlar asosida olib borilganligini ko'rish mumkin. O'zbekistonlik olimlardan bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy-madaniy faollikni rivojlantirish masalalari M.Raxmanova, M.Quronov, X.Tojiboyeva, G.J.Tulenova, Q.Quranboyev; ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish borasida N.Abdumuratova, D.Nafasov; ma'naviy va badiiy qadriyatlarning tarixiy-falsafiy, axloqiy-estetik mazmun-mohiyati A.G.Abdunabiyev, B.Abduraximov, S.Alimov, A.Erkayev, F.Babashev, E.Umarov, M.Abdullayev, E.Xakimov, N.Jurabayevlar tomonidan o'rganilgan. Psixolog olimlardan M.Davletshin, V.Karimova, A.Leontev, A.Maslou, Z.Nishonova, L.Rubinshteyn, N.Safayev, E.G'oziyev kabilar tomonidan muammoning psixologik jihatlari o'rganilgan.

Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi (MDH) mamlakatlarida madaniy kompetentlikni ta'limga tatbiq etish, bo'lajak o'qituvchilarning ijtimoiy-madaniy kompetentligini shakllantirish masalasi T.B.Alekseyeva, G.M.Galutskiy, I.F.Isayev, Y.N.Shiyanov, V.Davidov, B.Lednev, S.K.Annamuratova, N.M.Egamberdiyeva, S.Z.Goncharova, V.L.Kraynik, N.Y.Shurkova, N.D.Galskova, V.V.Safonova, P.V.Sisoyev va boshqalar tomonidan ilmiy asosda o'rganilgan. Bo'lg'usi pedagoglarda ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish masalasi ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan va bugunga qadar ham izchil o'rganilib kelinmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tahlil qilingan manbalarga asoslanib, ijtimoiy-madaniy kompetentlik turli pedagogik yondashuvlar asosida talqin etiladi. Olimlardan N.D.Galskova, "Ijtimoiy-madaniy kompetentlik bu odamlarning ziddiyatsiz, tajovuzsiz bir jamiyatda bo'lish qobiliyati", V.V.Safonova "Ijtimoiy-madaniy kompetentlik – bu ikki xil madaniyatda ishtirok etish qobiliyati" [1], P.V.Sisoyev "Ijtimoiy-madaniy kompetentlik – turli xil fikrlash va madaniy jarayonlarni tushunish tamoyillariga asoslangan holda ijtimoiy normalar va xulq-atvor namunalari sifatida tarkib topadi [2]" – degan ilmiy xulosalarni berishgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ushbu tadqiqotimizda talabalarni ijtimoiy-madaniy kompetetsiyani shakllantirish jarayonida quyidagi mezonlardan foydalanilsa, ijobiy natijalarga erishish mumkinligi aniqlandi:

1) kasbiga sadoqatli, yetuk mutaxassis bo'lish uchun javobgarlik hissini shakllantirish;
2) ijtimoiy va kasbiy o'z-o'zini anglash;
3) globallashgan dunyoda ochiq axborot kiritish uchun yetarli qobiliyatga ega bo'lish;
4) globallashgan dunyo hamjamiyatiga moslashish;
5) tolerantlik ko'nikmalarini o'stirish uchun chet tilidagi suhbatdosh bilan o'zaro tushunishni yo'lga qo'yish;
6) umumiy va huquqiy madaniyatning zamonaviy darajasiga erishish [4].

Ijtimoiy-madaniy kompetentlik quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi:

- Madaniyatlararo muloqot ko'nikmalari;
- Ijtimoiy empatiya va tolerantlik;
- Madaniy identifikatsiya va refleksiya;
- Ijtimoiy mas'uliyat va fuqarolik pozitsiyasi.

Pedagogik fanlar tarkibiga ijtimoiy-madaniy mazmunli topshiriqlar, muhokamalar, loyihalar kiritiladi. Masalan:"Madaniyatlararo muloqot" moduli, "Ijtimoiy psixologiya" fanida empatiya mashqlari,"Ta'limda inklyuzivlik" mavzusida amaliy seminarlar, "Pedagogik aksiologiya", "Pedagogik mahorat", "Tarbiya fanini o'qitish metodikasi" fanlarini integratsiya qilish asosida ma'ruza, amaliy mashg'ulot jarayonlarida ko'plab metodlar modifikatsiya qilindi. Quyida ijrimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishga oid faol ta'lim metodlari:

- Case-study: madaniy ziddiyatli holatlarni tahlil qilish;
- Role-play: turli madaniyat vakillari rolida chiqish;
- Debatlar: ijtimoiy-madaniy mavzular bo'yicha fikr almashish;
- Refleksiya kundaliklari: shaxsiy o'zgarishlarni yozib borish.

Tajribali pedagoglar bilan mentorlik dasturlari, xorijiy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikda madaniy almashinuv loyihalari tashkil etiladi. Takomillashtirilgan metodik tizim quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

- Ijtimoiy-madaniy bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish: turli madaniyat vakillari bilan samarali muloqot qilishni o'rgatish;
- Ijtimoiy empatiya va tolerantlikni rivojlantirish: boshqalarni tushunish va hurmat qilish ko'nikmalarini mustahkamlash;
- Integratsiyalashgan ta'lim texnologiyalari: fanlararo yondashuv orqali madaniy kontekstni chuqurroq anglash;
- Refleksiya va o'zini baholash: shaxsiy ijtimoiy-madaniy pozitsiyani anglash va rivojlantirish [5].

Bo'lajak pedagoglarning ijtimoiy-madaniy kompetentlik darajasi maxsus testlar, so'rovnomalar va kuzatuvlar orqali aniqlanadi. Kutilayotgan natijalar:

- Pedagoglar madaniy xilma-xillikka nisbatan ochiq fikrli bo'ladi;
- Ijtimoiy muhitda muvozanatli muloqot yuritish ko'nikmalari shakllanadi;
- Ta'lim jarayonida inklyuzivlik va madaniy sezuvchanlik oshadi;
- Jamiyatda ijtimoiy barqarorlikka hissa qo'shuvchi pedagoglar yetishadi;
- Bo'lajak pedagoglar madaniy xilma-xillikka nisbatan ochiq va tolerant bo'ladi;
- Ijtimoiy muhitda samarali muloqot va hamkorlik ko'nikmalari shakllanadi;
- Ta'lim jarayonida madaniy kontekstni hisobga olgan yondashuvlar joriy etiladi;
- Pedagogik faoliyatda ijtimoiy mas'uliyat va madaniy sezuvchanlik oshadi.

Tadqiqotimiz yakunida obyekt sifatida belgilab olingan, Farg'ona davlat universiteti, Andijon davlat pedagogika instituti, Navoiy davlat pedagogika institutlarida tadqiqotimizning yakuniy bosqichida ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishning yuqori,o'rta, past darajalari aniqlab olindi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bo'lajak pedagoglarda ijtimoiy-madaniy kompetentligini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish tizimi zamonaviy ta'limning insonparvarlik tamoyillariga asoslanadi. Bu tizim orqali pedagoglar nafaqat bilim beruvchilar, balki madaniyatlararo muloqotning faol ishtirokchilari sifatida shakllanadi. Bo'lajak pedagoglarda ijtimoiy-madaniy kompetentligini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish tizimi – bu nafaqat ta'lim sifatini oshirish, balki jamiyatda madaniy uyg'unlikni ta'minlashga xizmat qiluvchi strategik yondashuvdir. Shuning uchun pedagoglar shaxsiy va kasbiy jihatdan yetuk, madaniyatlararo muhitda samarali faoliyat yurita oladigan mutaxassis sifatida shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Сафонова В.В. Коммуникативная компетенция: современные подходы к многоуровневому описанию в методических целях. – М.: НИЦ "Еврошкола", 2004. 18-с
2. Костомаров В.Г. Культура речи и стиль. - М., 1960. – 224с.
3. Abdurahmonov M, Rahmonov N. Madaniyatshunoslik. – T.: 2015. – 16 b
4. Jakbarova Z.S. Oliy ta'lim muassasasi talabalarida ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari // O'zbekiston pedagogik fanlari ITI Qoraqalpog'iston filiali. "Муғаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў" Илимий-методикалық журнали.13.00.00-Pedagogika fanlari. Nukus. 2023 №3. – B. 95-100.
5. Jakbarova Z.S. Oliy ta'lim muassasasi talabalarida ijtimoiy-madaniy kompetentlikni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari // O'zMU xabarlari ilmiy jurnali. 13.00.00-Pedagogika fanlari. 2021-yil 1/5/2 son. B. 90-93.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02	Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07	Ta’limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI

Mas’ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №8

© Materiallar ko‘chirib bosilganda “Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali 26.09.2023-yildan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.